

F.P.A.:
**SZERKESZTI AZ UNIO TAGJAI RÓL-
 ALAKULT SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG
 CUPRINSUL**

Calendar de muncă.

Fr.: K. S. Sz. : ar. S. L. fr. m. m.

Móra Ferenc : In Ketten (pezii)

Fr.: Dr. L. : Briand és Stresemann

Fr.: Dr. J. E. : Ein Jahr in der Unio.

Fr.: F. E. : Die Geschichte der Freimaurerei in Siebenbürgen.

K. D. : Josef Balassa 70 éves.

K. D. : Josef Balassa 70 Jahre alt.

Ausruf. Nachrichten. aus der Welt.

TARTALOM

Munkanaptár.

K. S. iv.: S. L. nagym. t. üdvözlése.

Móra Ferenc: Lánuban (vers).

Dr. L. I. iv.: Briand és Stresemann.

Dr. J. E. iv.: Egy év az Unioban.

Dr. J. E. iv.: Az erdélyi szkség története.

Balassa József: Móra Ferenc.

K. D.: Balassa József 70 éves.

Felhívás. Hírek a nagyvilágból

INHALT

Arbeitskalender

Br.: A. K.: Begrüssung L. S. Gr. m. iv.

Franz Mora: In Ketten (Gedicht)

Br.: Dr. E. L.: Briand & Stresemann.

Dr. Sz. F.: Ein Jahr in der Unio.

Br.: J. E.: Die Geschichte der Freimaurerei
in Siebenbürgen.

Josef Balassa: Franz Mora.

K. D.: Josef Balassa 70 Jahre alt.

Ausruf. Nachrichten. aus der Welt.

MUNKANAPTAR

A Romániai Nemzeti Nagypáholy Jánosrendi Szövetségének védelme alatt dolgozó t. és t. páholyok munkare dje

Unio

Cluj—Kolozsvár keletén. Helyiség: Str. Baba Novac 3. — Munkanapjai: Minden hó első és harmadik szerdáján este 8 óraker. Páros szerdákön értekezlet — Profáncim: Zipszer Alajos str. Baba Novac 3.

Aurora

Braşov—Brassó keletén. Helyisége: Str. Principele Carol 9. — Munkanapjai: Minden második hétfő este 9 óraker. Közbeeső hétfőn értekezlet — Profáncim: Kovács Lajos unit. elk ész, Prundul Rozelor 10.

Traian

Braşov—Brassó keletén. Helyisége: s'r. Principele Carol 9. — Munkanapjai: Minden szerdán este 8 óraker. — Profáncim: dr. Ioan Hozan Str. Reg. Carol No. 56.

Zu den drei Säulen

Braşov—Brassó keletén. Helyisége: Strada Noua 27. — Munkanapjai: Minden kedden este 8 óraker. Profán címe: Ludovic Servacius, ny. subprefect, Braşov.

Concordia

Arad keletén. Helyisége: Bulv. Gen. Dragalina 30. — Munkanapjai: Minden csütörtökön este fél 9 óraker. — Profán címe: Dr. Szöllőssi Zsigmond ügyvéd, Arad, Str. Regina Maria 3.

Bethlen Gábor

Târgu-Mureş—Marosvásárhely keletén. Helyisége: Str. Ştefan cel Mare 83. — Munka-

napjai: Minden hó első és harmadik hétfőjén este 8 óraker. — Profáncim: Dr. Pterfi István orvos, Piaţa Reg. Ferdinand 32.

Bihar

Oradea—Nagvárad keletén. Helyisége: Alea Romei 2. Munkanapjai: Minden 2. hétfőn este 1/2 8 óraker; közbeeső hétfői napokon értekezlet. P. ofánc m: Dr. Meer Samu Bulv. Reg. Ferdinand 10.

Pax

Timişoara—Temesvár keletén. — Helyisége: Bulv. Reg. Ferdinand, Palatul Lloyd — Lloyd palota. — Munkanapjai: Minden hó második és negyedik hétfőjén este 8 óraker. Páratlan hétfőkön tisztii értekezlet. — Profán címe: Balázs Lajos ny. vasuti főfelügyelő, Timişoara, IV. Str. Joffe 12 Magánügy.

Die Arbeit

Bucureşti—Bukarest keletén. Helyisége: A nagypáholy str. Câmpineanu 45 szám alatti helyiségben dolgozik. — Munkanapjai: Minden hétfőn este 9 óraker. A hó első hétfőjén értekezlet. — Profán címe: Ernst Heitz, Direktor der „Otelul Böhler“, Bucureşti, I. B-dul Domniţei 1.

Kölcsey (Satumare—Szatmár),

Tieza (Sighetul-Máramarossziget) és

Hunyad (Deva—Déva) átszervezés alatt.

Szabadkőműves-irodalom

Lenhoff Eugen: Die Freimaurer. Ihre Geschichte, Organisation und ihr heutiges Wirken, 476 Seiten und 107 Bilder.

Brosch. Rm. 14.—, Ganzleinen Rm. 17.—

Gaston Martin: La Franc = Maconnerie Frs. 12.—

O. Caspari: Die Bedeutung des Freimaurertums V. Ungar B.

A. Daiber: Elf Jahre Freimaurer (Logen Geheimnisse) Rm. 1.—

Geischer: Die Freimaurerei, ihr Wesen und Wirken Rm. 1.—

Horneffer: Die Freimaurerei Rm. 1.20

Keller: Die Freimaurerei aus „Natur und Geisteswelt“ Rm. 2.—

Neumann: Die Freimaurerei Rm. 1.20

L. de Ponciu: Hinter den Kulissen

I. Das Freimaurertum der Revolution Rm. 3.50

II. Judentum und Weltumsturz Rm. 4.—

Schwarz—Bostonitsch: Die Freimaurerei ihr Ursprung, ihr Geheimnisse, ihr Wirken illust. Rm. 720.

Das Geheimniss des Freimaurers von einem Bruder Meister Rm. 5.—

Leadbeater: Das Verborgene Leben in der Freimaurerei Rm. 15.—

Heinichen: Die Grundgedanken der Freimaurerei im Lichte der Philosophie Rm. 5.60

Kurt Reichl: Blaubuch der Welt freimaurerei

Az itt felsorolt művek megrendelhetők a „Testvériség“ kiadóhivatala utjá t.

Kiadó

TESTVÉRISÉG

KÉZIRAT SZABADKÖMŰVESEK SZÁMÁRA

S. L. nagymester üdvözlése

(Elhangzott az „Aurora“ jan. 29-iki disz munkáján)

Az életakarát, a jobb élet igénylése az egyénnek, fajnak, nemzetnek egyaránt a legszentebb joga. Ezt az eszmét vallja és szolgálja évszázadok óta a mi szövetségünk is.

De az élni akarásnak, a jobb élet igénylésének is meg vannak a maga erkölcsi főrvényei, amelyek gátat szabnak, szabályoznak. Bölcsesség, erő és szépség az összetevői ennek az erkölcsi főrvénynek.

Maga a Királyi Művészet.

Én úgy érzem, hogy a szabadkőmivességnek inkább lényege ez, mint az előbbi, mert az előbbi szenvedélyeket szoroz, ez utóbbi azonban megtisztulást és lehiggadást oszt.

Századok hullnak és mulnak és nyomukban új századok jönnek, hogy új eszméket, szenvedéseket és szenvedélyeket hozzanak. Ki vádolhatná közületek az Időt, mely a maga terhével megrakodva jön? Az idő nem hibás és az emberek sem hibásak, mert a kapott terheket át kell venniök. Vádolni nem lehet és nem szabad. Megállapítani azonban kell, mert szükséges, hogy a Királyi Művészet megtalálja a maga feladatait a legszemetesebb időkben is.

Testvérek, most szemetes időket élünk. Az életakarát, a jobb élet igénylése, — ami alapjában véve nem bűn, sőt erény is lehet, — eldobta a szükséges és fékező erkölcsi parancsokat és az erőszakot emelte bölcselletté. Tömegbölcselet lett az erőszak tétele s ezért nyomnak fekete bélyeget a mai idők a Kir. Műv. re, mely gátat vet a szemetes indulatok kiömlésének. Az erőszak a dudva, a gyom bölcselete és bölcsessége. A dudváé és a gyomé, mely minden gát nélkül élni, virulni, terjeszkedni akar. A gáttalan életigénylés a dudva életigénylése, mely elfojtja, elnyomja a nemesebb növényeket, mert az élethez neki is joga van, sőt csak neki van joga, mert ő a szivósabb, erősebb, kitartóbb.

A gyom a leggondozottabb, legműveltebb talajon is felüti a fejét, mint most.

A Kir. Műv. gyakorlására sohasem volt nagyobb szükség, mint most.

És a Kir. Műv. gyakorlása sohasem volt nagyobb érdem, mint most, mikor az emberi élet és lélek nemesebb hajtásait annyi veszedelem fenyegeti, nemcsak kívülről, hanem talán belülről, önmagunkból is. Az egyéni, faji, nemzeti elfogultságok erőteljesen fejlődő dudvái között hogyan, hogyan tudjuk megvédeni, sőt fejleszteni azokat a lelki növényeket, melyeknek felül kell emelkedniök minden áron, még akkor is, ha a vad testvérdudvák szivják, gátolják életerejét.

A Kir. Műv. fölött nem szabad urrá lennie a gyom bölcseletének!

A Kir. Műv. gyakorlóinak hűséges kertészeknek kell lenniök, hogy megvédhessék legalább azokat a lelki növényeket, amelyeket eddig sikerült életre kelteniök és a dudvák fölé nevelniök.

A Kir. Műv. gyakorlóinak bölcseknek kell lenniök és erőseknek kell lenniök, hogy megvédhessék a szépet. Ki kell tépniök a dudvát és el kell zárniök a kertet, ha a fertőzés veszélye fenyeget. És ki kell tépniök azokat a növényeket is, amelyeket ők keltegetek életre, ők neveltek eddig, de amelyek betegek lettek és fertőzéssel fenyegetik még az egészségeseket is.

Testvérek! A Sors velünk érzett, amikor e szemetes időben olyan főkerészre bízta a Kir. Műv. növényeinek védelmét, mint S. L. nagymester. S. L. bölcs volt és erős volt. Dudvákat tépett ki és kertünket körülárkolta, hogy a fertőzés veszedelmét elkerülhessük. Megküzdött önmagával és külső veszedelmekkel. Győzött. Goethei arca goethei lelket fűkröz vissza közénk s arra a szellemiségre, amit közöttünk ő jelent, most van, a mai szemetes időben van a legnagyobb szükségünk.

Tudjuk, hogy ki ő nekünk s tudjuk, hogy miért van a mai időben nagy szükségünk arra, hogy ne csak felettünk legyen, hanem közöttünk is.

Tudjuk: nem őt tiszteltük meg, hogy magunk közé kértük, hanem önmagunkat.

Nem is a megtiszteltetésért tettük, erre neki szüksége aligha van, hanem tettük a tisztán megmaradni tudó emberi szellem előtti alázatos főhajlásért, mert erre önmagunk megerősítése érdekében nekünk van szükségünk.

Testvérek, e goethei arc goethei szellemet takar s amíg Goethe szellemét magunk között tisztelni tudjuk, nem kell féltenedek a Királyi Művészetet.

K. S.

BCU Cluj / **Láncban** Library Cluj

— A „Kelet” 1913. I. 15. számából —

*Mitől az embersziv oly rég remeg,
Bár útba van felénk a fürgeteg,
Röpködve bős süvöltözés között,
Mint óriás sas a világ fölött,
Ártatlanokra vetve rémes árnyát:
Bűn és erőszak csattogatja szárnyát.*

*Lent a földön nincs se virág, se dal,
Fent a menyég fekete ravatal:
Vért és könnyüket hullató setét
Kioltozatta minden tüzszemét —
A vak éjben riadtan bujdokol
A szeretet s nem lel tanyát sehol.*

*Mig kinn a poklok orgonája szól
Testvéreim, fogódzzunk össze jól,
Láncunkba minden szem legyen helyén,
A templomot akkor nem félttem én:
Oltártűzünknek hármass gyertyalángja
Reményt ragyog a tolvaj éjszakába.*

MÓRA FERENC

Briand és Stresemann

— Dr. L. I. t. előadása az Unio □-ban —

A jó és igazságos ügy csak akkor pusztulhat el végleg, ha azok is földrajz, akik hittek benne és hivatva volnának küzdeni érte. Ez a megállapítás áll arra a szabadelvűségre is, melynek az európai nemzetközi politikában utolsóként küzdő két vezető egyénisége Briand és Stresemann volt. Pedig multjuk — egyik baloldali szocialista, a másik konzervatív körökből került vezető pozícióba — erre a küzdelemre nem predesztinálta őket. De mindketten szabadkőművesek voltak, ez megmagyarázza a népek együttműködése érdekében folytatott őszinte harcukat. S ha a szabadelvűség, melynek nevében dolgoztak, örvény előtt áll, annak az események kényszerítő erején kívül, főleg azoknak gyengesége és küzdési lanyhasága az oka, akik hivatva volnának harcolni érte. Ez az elv, mely évtizedeken át olyan nagy föllendülést ajándékozott Európának, főleg azon a meggyőződésen alapszik, hogy az ésszerűen józan dolog minden akadályok ellenére is győzedelmeskedik ezen a világon. Ehhez a meggyőződéshez erős optimizmus kell, mely akkor jut tulzásba, amikor azt hiszi, hogy a józanság győzedelmeskedik önmagától is, anélkül, hogy küzdenének a győzelméért. A világesemények mai menete azt mutatja, hogy az a józanság, melyet a politikában nem támogat kellő erő, föltétlenül háttérbe szorul. És sajnos, olyan időket élünk, amikor a józanság mögött már alig áll számbavehető hatalom. Ehelyett a szenvedélyek uralma került előtérbe, melynek ideálja az erőszak, gyakorlati megvalósulása a diktatura.

A szélsőséges lázongások emberei és azok, akik minden oldalról könnyen hajlanak a kétségbeesésre, — ma sokan vannak ilyenek, — imádják az erőszakot. Ugy esengenek hozzá, mint fitkos vágyaik végső céljához. A legnagyobb nélkülözés kinjai között is keresik a hatalmast, aki hajlandó nyakukra tenni a lábát. A hatalmat csillogó gloria veszi körül szemükben akkor is, ha szuronyai elsősorban az ő leigázásukra szolgálnak. Imponál nekik a zsarnok, aki az ő szabadságukat is korlátozza. És mélyen megvetik az olyan államhatalmat, mely békés eszközökkel úgy kormányoz, hogy lehetőleg minél kevesebb szenvedést okozzon. Az általuk annyira dicsért heroizmus kiegészítő fogalma a szenvedés: lehetőleg mások szenvedése, aminek árán a boldogulásukat remélik. Az erőszaktól bálványt csinálnak, mihoszt építenek ki belőle s a „Ding an Sich“, melyet Kant megismerhetetlennek tartott, számukra létező valóság az erőszak alakjában.

A józan észhez és az értelemhez ezeknek a politikai irányoknak és vezetőiknek semmi köze nincs. De tömegek irányításánál erre nincs is szerintük szükség, az értelmet kis gyakorlati kérdések megoldására degradálják, helyette a szenvedélyeket és a bizonytalan vágyakozásokból egységbe fogott demagóg célokat tartják erősen kezeikben. Az erőszak legkiválóbb teoretikusa, a francia Georges Sorel szerint az értelem, mint az emberi tevékenység irányítója, amugy is elavult dolog és a tisztán értelemre alapított gondolkozás a 18. és 19. század filozófusainak, a polgári profit e könyvelőinek produktuma. Ezek hitték, — mondja Sorel, — hogy emberi dolgokban is mindent ki lehet számítani. „Ideáljuk az volt, hogy minden villámcsapás számára megteremtsek ezen a földön a villámhárítót“ és minél föbb iskolát, kórházat, árvaházat, minél tökéletesebb technikai berendezést akartak létrehozni, hogy ezzel csökkentsék a szenvedéseket. Ez az ideál omlott most össze a háborúval, — állapítják meg az erőszak hívei, — de elfelejtik hozzátenni, hogy a háborút viszont nem a szabadelvűség, hanem a kulisszák mögött az ujkorban is

nagy erővel továbbélő reakció mesterkedte ki. Az erőszak imádói azonban a Nitzsche-i „veszélyben élés” állítólagos kötelezettségére hivatkozva, ujjonganak a humanista állam bukásán.

Ma már mindenhol politikai és gazdasági nacionalizmusról hallunk a humanista állam nagyobb, általános emberi kereteket befogó céljai helyett. Divatba jött a nemzeti elzárkózás. Elmultak az idők, mikor tisztán illendőségből is a népek együttműködése volt mindenhol a hivatalos program, mert a háboru megmutatta, hogy az együttműködéssel ellenkező politikai irányelvek milyen borzalmas következményekhez vezetnek. A reakció győzedelmeskedik újra, megakadályozva minden vonalon a népek együttműködésének kiépítését, azokra háritva a felelősséget, akik őszintén dolgoztak ennek az együttműködésnek érdekében. Briand és Stresemann két utolsó vezető államférfia volt a népek békés együttműködéséért folytatott küzdelmeknek és hogy műyük, legalább egyelőre, sikertelen maradt, az a huszadik századnak alighanem a legnagyobb történelmi tragédiái közé fog tartozni.

Pedig realpolitikusként volt mind a kettő, a lehetőségek határai között mozogtak. Számoltak az erőkkal, melyek rendelkezésükre állottak és számolni igyekeztek azokkal az erőkkal is, melyek a német-francia megegyezésnek és ezzel Európa pacifikálásának útjában állottak. Kiderült azonban, hogy ezek az utonálló-erők hatalmasabbak, mint aminőknek a két külügyminiszter az emberi józanságba vetett hitével gondolta. Stresemann munkaközben dőlt ki, de már érezhette, hogy politikai műve alatt omladozni kezd a talaj; a jóval idősebb Briand pár évvel később halt meg és ő már látta kelni a nacionalista vihart, mely a Stresemannal együtt lépésről-lépésre épített békeműyüket elsodorta.

Ma németek és franciák megint úgy állanak szemben egymással, mintha Briand és Stresemann a békés együttműködés alapjait nem rakták volna le. A locarno-i szerződés és a jóvátételek eltörlése, a két legnagyobb lépés Európa megbékítése felé, ugyan érvényben maradt, de a német és francia politika vezetőit mélyebb örvény választja el egymástól, mint az, mely a háboru előtt választotta el a francia köztársaságot a német császárságtól. Franciaországban Briand politikája már a múlté, Németországban a nemzeti szocializmus az ur. És a nemzeti szocializmus adja meg a két nép egymáshoz való viszonya szempontjából is az új idők karakterét. S ezzel, a már rendkívül nagy tömegek fölött uralkodó mozgalommal, mely minden nemzetközi és nemzetek fölötti erőnek, köztük elsősorban a sz. nek is megdöntését tűzte ki célul, föltétlenül számolnunk kell.

Briand és Stresemann ma már kidőlték ebből a küzdelemből, melyet mi joggal tekinthetünk szabadkőműves küzdelemnek. Emlékük megérdemli azonban, hogy emberi alakjukról kellő szeretettel, de idealizálás nélkül, az igazságnak megfelelően emlékezzünk meg.

Briand és Stresemann, ez a két név, melyet a háboru utáni események olyan közel hoztak egymáshoz, teljesen ellentétes politikai személyiségeket fakar. Az egyiknek viselője csupa óvatosság, csupa simaság volt, mintája az emberekkel való bannitudásnak; született diplomata, akit azonban demagóg pályafutás emelt a magasba. A másiké, gyakorlati ember, aki gazdasági területről került a külpolitikába s aki konzervatív körökből indulva jutott el addig, hogy a német haladó pártok bálványává legyen. Az egyik nagy szónok volt, Clémenceau és Jaurès mellett legnagyobb mindazok között, akik Gambetta óta a francia köztársaság miniszterelnöki székébe jutottak. De műveltsége a politikus felületes műveltsége, különös szaktudás és különös elmélyülés nélkül. A másik, bár hatással tudott beszélni, nem sokat értett a szónoki művészethez, vitatkozó ereje érveiben rejtett, amelyek

meggyőzőek voltak, szükség esetén kiméletlenek is az ellenféllel szemben és alapos gazdasági tudás és Németország egyik legerősebb gazdasági szervező képessége állott mögöttük. Mindkettő idősebb korára jutott el ahhoz, hogy minden vonalon fízteletet ébresszen magával szemben. Politikusok voltak, fiatal, törtető éveikben a törtetés minden hibájával. De a döntő pillanatban mindketten helyükön állottak és a szabadkőmivesség szellemében majdnem sikerült nekik Európát a gazdasági és politikai összeomlás örvényéből kivezetni.

Briand-t Clemenceau-nak egy ötlete tette 1906-ban szélső forradalmi agitátorból a köztársaság miniszterévé. A 45 éves miniszter mögött tipikus bohém és forradalmár mult állott. Egy gáláns ügyével kapcsolatban szülővárosában, ahol letelepedett, meg is fosztották az ügyvédi gyakorlat jogától. Briand egy darabig kenyér nélkül állott, amíg elkeseredésétől is hajtva, de mindenesetre biztos ösztönnel az éppen nagy erővel előretörő szocialista mozgalom árába dobta magát. Rendkívüli szónoki képessége a sikert előre is biztosította számára. A pillanat politikai konjunkturája Franciaországban amugy is a szocializmus felé vitte a gyors érvényesülés felé vágyó politikai törtetését. A most annyira konzervatív Millerand, egykori köztársasági elnök is forradalmi szocialista volt még akkor, Viviani, a háborus idők első miniszterelnöke szintén, a konzervatív Barthou pedig a radikális szocializmus egyik zászlóvivője volt. Briand azonban tultett mindegyiken, ő volt az antimilitarista Hervé védője a bíróság előtt. Annak a Hervének védője, aki lázadásra szólította föl a katonákat s aki a háboru óta szintén megtért a jobboldali nacionalizmus berkeibe. Briand hatalmas védőbeszédben jelentette ki, hogy amit Hervé cikkeiben állit, azt a maga részéről is minden tekintetben aláírja. A bíróság Hervét több évi börtönre ítélte, Briand pedig megalakította a szocialista képviselők antimilitarista csoportját.

És három évre rá, 45 éves korában miniszter. Kultuszminiszter Clemenceau kormányában. Ő fogadtatja el és viszi át a gyakorlatba feltűnően keztyüs kézzel és a szenvedő feleket is lefegyverző kiméletes diplomáciával az egyház és állam szétválasztásáról szóló törvényt, mely évek óta valósággal feldulta Franciaország társadalmi békéjét. Briand ezzel egy csapásra megnyerte ugy a baloldali polgári körök, mint a katolicizmus rokonszenvét. A volt demagógról kiderült a miniszteri székbén, hogy igazi államférfi. Multjával gyakran szembekerült, de szónoki tehetsége az ellene intézett támadások kivédésében csodákat művelt. Győztes maradt a legveszedelmesebbnek látszó szóharcokban is. Csakhamar megállapították róla, hogy a szónoki tehetségekben gazdag francia politikai életnek is egyik legkiválóbb szónoka. „Franciaországban pedig — írta valaha Barbey d'Aureville — az ékes szólásnak nem tudnak ellenállani, bármit is hirdessen. Ezek az ideges fickók, ahogy Napoleon hívta a franciáit, szeretik az oratorokat, mint ahogy szeretik a trombita hangját, nem törődve a gondolatokkal, melyeket ajkaikról hallanak.”

Briand szónoki készsége nemcsak formájában, hanem tartalmában és gondolatfűzésében is a leghatalmasabb rábeszélő erőt rejtette magában. Minden mondanivalóját ugy prezentálta, hogy az a józan ész legnyilvánvalóbb következtetésének látszott. Valami különös behizelgő képességgel olyan lelki összhangot tudott teremteni maga és hallgatója között, hogy az mindig azt hitte, hogy amit Briand mond, pontosan megfelel annak, amit ő mondott volna, ha véletlenül tőle kérdik meg a véleményét. Ez a kivételes rábeszélő képesség, melyet én egyszer Briand-al folytatott beszélgetésben személyesen is éreztem, magyarázza meg szinte ellenállhatatlan hatását minden hallgatójára. Mint a szónoki hatás biztos kalkulátora, Briand igen jól tudta, hogy a hallgatóság csak ugy engedi igazán meghódítani magát, ha

nem fosztják meg illúziójától, hogy végeredményben mégis az ő véleményét fogadják el. Azok a szónokok, akik ellenállhatatlan okoskodásuk egész kegyetlen erejével gyürik maguk alá hallgatóik gondolatait, mélyen járó hatásra csak a legritkább esetben számíthatnak. Briand soha ebbe a hibába nem esett, pedig dialektikus ereje elég éles volt ahhoz, hogy ettől a szónoki modortól se féljen. De leghevesebb vitáiban is elkerülte a kizárólag parancsoló okoskodást, mely — ösztönösen érezte — mindig ellenmondásra ingerel. Inkább azokon a hurokon játszott, melyek hallgatói lelkében az ő mondanivalóival harmóniában rezegtek. Mindez fölüyes visszavágásokkal és a legjava francia szellemességgel fűszerezve, és Briandnak a cselló bársonyos tónusára emlékeztető bariton hangján, legritkább esetben tévesztette el a hatását.

Politikai pályafutása betölti a huszadik század francia politikájának első három évtizedét. 1906-os első minisztersége után, 1909-ben már miniszterelnök és azóta nyolcszor bízták meg újra kabinetalakítással. Olyan rekord ez, melyet a harmadik francia köztársaság életében egyetlen politikus sem ért el. Élete utolsó éveiben a külpolitikát választotta működése teréül, melyre az emberekkel való bábni tudása, sima és mégis nagyon színes egyénisége, nyugodtsága és rendkívüli okossága valósággal predestinálták. A gyilkos kritikájú Clemenceau mondta egyszer róla, hogy „semmit se tud, de mindent megért, míg a másik mindent tud és nem ért meg semmit.” Ez a másik, akire Clemenceau célzott, Poincaré, akinek műveltsége és különböző irányú szakképzettsége toronymagasságban állott a Briandé fölött. De a dolgok nagyszabású átértése, a gyors szintézis veleszületett ritka tehetsége a Briandé volt. Az övé volt a nehéz helyzetek megoldásának s a türelmes, néha restségnek látszó kitarásnak titka is. Ez a régi bohémpolitikus a francia politikai életnek talán egyetlen igazi diplomata tehetsége volt az utolsó évtizedekben. Külföldön alig járt, de ő volt szinte az egyedüli a francia vezető politikusok között, aki Franciaország problémáit nem látta elszigetelten a világ többi részein felvetődő nagy problémáktól; az egyedüli, aki függetleníteni tudta magát a franciapolitikának úgy nacionalista, mint radikális irányú frazeológiájától. Alighanem ea volt az oka, hogy mondanivalói Franciaországon kívül is megértésre találtak, báz egyetlen idegen nyelvet sem beszélt. „Mert vannak emberek, — írta róla egy francia publicista, — akik csak anyanyelvüket beszélik, mégis mindenhol megértésre találhatnak, és vannak olyanok, akik minden nyelven beszélnek, mégis idegenek maradnak mindenhol.” Briand az előbbiek közé tartozott. Örök kár, hogy országa külpolitikájának vezetése akkor hullott ki kezeiből, mikor leginkább volt szükség reá.

Stresemann másszerű ember volt. Tipikusan német egyéniség, míg Briand tipikusan francia. Hindenburg marsalltól egyszer megkérdezték, hogy mit csinál, mikor ideges. „Mikor ideges vagyok, mindig füttyülök” — válaszolt az öreg katona. „De én a háboru kezdete óta még sohasem láttam önt füttyülni” — mondta neki valaki. „Azóta nem is voltam ideges” — nyugtatta meg a közbeszólót Hindenburg. Stresemann, bár erősen mozgékony, berlini jófiús egyéniségét nem igen lehetett párhuzamba hozni Hindenburg masszív egyéniségével, idegek tekintetében mégis hasonlított hozzá.

Biztos idegek, jó humor és világos, gyakorlati gondolkodás jellemezték ezt az államférfit, aki Bismarck óta talán legjobb gyakorlati politikusa volt nemzetének s aki mégis távol állott attól, hogy a legparányibb Bismarck-i zsenialitásról beszélhessünk vele kapcsolatban. Stresemann tehetsége józan okosságból, kitarásból, alapos gyakorlati tudásból és egy, csak a német viszonyok között kivételes szónoki képességéből adódott össze. Tisztán emberi szempontból ítélve meg a dolgokat,

teljesen hiányzott belőle az a csillogó, különös és magával ragadó valami, ami a klasszikus politikai egyéniségeket, Bismarckot, Gladstone-t, Disraelit, Andrásyt és másokat annyira híressé és érdekessé tett. Hiányzott belőle az a vad energia is, ami például egy Lenint olyan gyorsan mythikus egyéniséggé tett párthivei előtt, de hiányzottak azok a pittforeszk vonások is, amelyek Briand egyéniségének adtak nem mindennapi jelleget. Stresemann ebből a szempontból is a német polgári, szolid, de nem nagyon színes képességeket testesítette meg személyében, egy kis berlini jovialis könnyedséggel, de minden különösebb, vagy szokatlan belső vagy külső vonás nélkül.

Gustav Stresemann Berlinben született, ott végezte iskoláit is. Elsősorban közgazdásznak képezte ki magát, de már az egyetemen megfordultak fejében a politikai ambíciók. Egész fiatalon írja meg doktori értekezését. Különös gazdasági tárgyat választ ki, mely a mai perspektívából nem nélkülözi a komikumot sem. *Die Entwicklung des Berliner Flaschenbierhandels*. „A berlini palacksör-kereskedelem fejlődése“, erről írt doktori értekezést a német birodalom jövő többszörös kancellárja és külügyminisztere. Nem mintha érdekesebb tárgyat nem tudott volna választani, de már egyetemi éveiben el volt szánva arra, hogy pályafutását a gyakorlati gazdasági élet felé irányítja. Először a német csokoládégyárosok fitkára lett, majd a szász gyáriparosok egyesületének fitkári állásába ugrott át és később ugyanennek az egyesületnek, melyet Németország egyik leghatalmasabb érdekszövetségévé épített ki, az igazgatója lett. Ez volt abban az időben a németországi nagy pályafutások klasszikus megkezdése. A franciáknál ugyanebben az időben a karriért okosan indító politikusok szocialista pártfitkárok lettek, akik menydörgő szónoklatokat tartottak a bűnös polgárság társadalmi rendje ellen, hogy később ugyanerre a rendre támaszkodva emelkedjenek a magasba. A német gazdasági föllendülés idején azonban nem volt Németországban biztosabb ugródeszka magasabb gyakorlati célok elérésére, mint a nagy termelő szövetségek fitkári állása. Nem vezetett ez sem a kancellári méltóság vagy külügyminiszterség felé, de ilyen mire a császárság idejében polgári származású ember nem is gondolhatott.

Stresemann rövidesen érvényesül a politika terén is és a nemzeti liberális pártnak, a német nagyipar lényegében konzervatív pártjának legfiatalabb képviselője lesz. Beszédei gyorsan feltűnnek és már fiatal korában ismert egyénisége a birodalmi gyűlésnek. A háború kezdetekor pedig a birodalmi gyűlésnek már egyik legtekintélyesebb embere. Rövidesen egyetlen szervezetbe fogja össze az egész német nagyipart, melynek ügyvezető-elnöke lesz. Ugyanekkor a meghalt Bassermann helyébe lép a nemzeti liberális párt elnöki méltóságában. Ludendorffnak lelkes hive és a szélső háborús célok szószólója. Mikor az összeomlás tudatára jött, mélységesen megrendül és azonnal kezdetét veszi benne az a lelki folyamat, melyet Németországban *Umlernen*-nek, teljes gondolatbeli átalakulásnak neveznek. Mindamellet kezdettben nem igen tud megbarátkozni a köztársasággal és csak huzódózva lesz annak nem éppen őszinte hive. De 1923-ban már a birodalmi kormány élén áll és azóta haláláig két kormányban kancellár és ötben külügyminiszter.

Mikor először veszi át a kormány vezetését, a német birodalom eljutott a háború utáni zavarok mélypontjához. Gazdasági és politikai szempontból egyaránt kétségbeejtőnek látszik a helyzet. A birodalom legtöbb pontján anarchikus állapotok uralkodnak, a kancellár tekintélye és hatalma mindinkább árnyék-tekintélyé, árnyék-hatalommá kezd átváltozni. A német ipari termelés legfontosabb pontján, a Ruhr-vidéken a franciák ülnek benn. A márka eredeti értékének egybilliomod

részére esett. A Rajna-vidéket francia védelem alatt álló szeparatisták akarják elszakítani a birodalomtól. Szászországban és Thüringiában kommunisták az urak, Bajorországban a nemzeti szocialisták már támadó hadjáratra készülnek Berlin ellen.

Stresemannak pár hónap elég, hogy fürhető rendet teremtsen. Ahol nem megy másként, legnagyobb energiával veszi igénybe a rendelkezésére álló katonai erőt is. Mással tárgyalásokkal, alkudozásokkal ér el sikert. Rövid időn belül szabad az ut a konzolidáló munka számára. Mint gyakorlatilag képzett politikus, Stresemann tisztán látja, hogy legelsősorban a gazdasági organizmus helyrehozatalára van szükség. A gazdasági újjáépülés kikerülhetetlen feltétele azonban, hogy az állandóan késhegyre menő feszültség Németország ellenfeleivel, legalább egy időre megszűnjék. Olyan külpolitika kell tehát, mely lehetővé teszi, hogy a háborus összeomlás romjait nyugodt munkával eltakaríthassák. Stresemann megindítja tehát a külpolitikai akciót, melynek főbb állomásai a Dawes-terv, Locarno, Genf, az Oroszországgal létrehozott szerződés és a német jóvátétel eltörlése.

Az eredmény: pár év alatt Németország a világpolitikában megint egyenlő rangú faktor lett a legnagyobb hatalmakkal, gazdaságilag újjáépül. A márkának stabil aranyértéke van s aki azóta a német birodalomban, akár a Rajna vidékén is, szeparatizmusról mer még beszélni, azon ma már csak mosolyognak.

Bismarck mondta valaha, hogy a német Michelt csak nyeregbe kell segíteni, lovagolni majd tud az magától is. Stresemannak sikerült hallatlanul súlyos viszonyok között újra nyeregbe segíteni hazáját. A német Michel újra lovagol. Hogy milyen eredménnyel, ez ma az európai külpolitika egyik legaggasztóbb kérdése.

Ez a két politikus találkozott össze Genfben, Locarnóban és főleg egy Thoiry nevű kis község vendéglőjében, ahol megadták egymásnak a szabadkőmívesek jelét, hogy azután a legbizalmasabb egyetértésben folytassák együttesen népeik közeledésének nehéz munkáját. A munka kezdetben nem remélt gyorsasággal haladt. Alig tíz évvel az elvadult háború után, Stresemann Párisba látogathatott, ahol általános rokonszenvvel fogadták. Briand Laval miniszterelnökkel együtt adta vissza a látogatást Berlinben, de akkor már Stresemann halott volt. Briand könnyezve állott meg barátja sírja előtt.

És nem sokkal később minden megfordult. A fokozatos, de határozott közeledés politikáját a fűszurások politikája váltotta fel Berlin és Páris között. Közben a Stresemann nevéből elválaszthatatlan rövid német gazdasági föllendülés időszaka is véget ért, hogy újabb gazdasági romlásnak adjon helyet. És nem várt erőre kapott a nemzeti szocialista vihar is, mely a már fürhetetlen feszültségek mellé új ellentéteket és új feszültségeket teremt Európában. Előterbe került az erőszak elve, melynek hívei irtóznak az egyéni szabadságnak még az említésétől is. Pedig, talán hosszú küzdelem után, de győzni végül mégis az fog, aki rendet hoz szabadsággal és szabadságot renddel. „Vele lesz az élet, melyet a rend szabadság nélkül megmerevít s amely a rend nélküli szabadság idején felbomlik.”

Egy év tapasztalatai a háboru előtti Unio □-ban

— Előadás az Apáthy István baráti körben —

1910 őszétől 1911 őszéig, tehát egy esztendeig, mint látogató jártam az Unio páholyba és most, két viharos évtized távlatából, akarom elétek tární azokat a benyomásokat, tapasztalatokat és tanulságokat, amiket ott szereztem. Feljegyzéseim persze nincsenek. De annyira lelkemben élnek emlékeim, hogy azokat szinte teljes hűséggel tudom visszaadni.

Érzésvilágom megértése végett röviden vázolni akarnám azokat a mondhatnám külső körülményeket is, amelyek engem az Unioba vezettek.

1902-ben, mint fiatal fizstviselő, kerültem Clujra és elhatározván, hogy folytatom tanulmányaimat, 1904-ben beiratkoztam az egyetemre. A politikai élet akkor az ismert nemzeti követelések jelszavai jegyében igen mozgalmas volt. Az egyetemi ifjuság persze kivette részét a mozgalmakból, gyűlésezett, tüntetett. Akkor még nem egymást verték az egyetemi hallgatók és az egyetemi professzoroknak is az volt a törekvésük, hogy az ifjuságra csillapítólag hassanak. Éppen ezért gyűléseink nagy része, amelyeket persze a kormány ellen tartottunk, az egyetem épületében folyt le és ezeken többek között résztvett a rektori méltóságába akkor lépett Apáthy István is. Azt hiszem, nem tévedek, ha ide vezetem vissza a politikai életbe való bekapcsolódását.

A benne bizonyára szunnyadó szikra hamar lángra lobbant, mind jobban és jobban belevetette magát a politikai küzdelmekbe, úgy hogy az 1906 januári híres választás már az élre sodorta. Cikkeket írt, beszédeket tartott, amelyeken a nagy tudós mellett a kiváló szónok is jelentkezett: lobogott benne a lelkesedés tüze, amely lángra lobbantotta a hallgatót. Mi, az egyetemi ifjuság — 20 éves ifjak! — követtük őt azzal a rajongással, ahogyan csak ebben a korban tud, vagy tudott rajongani és lelkesedni az ifjuság. Ez az a boldog kor, — írja egy francia író, — amelyben az esemény úgy tűnik fel, mint az álom és az álom egyben esemény.

Pár év mulva, végezvén egyetemi tanulmányaimat, felkerültem Pestre. Abban az időben, az amugy is viharokkal felített közéleti harcokba, a 48 és 67 meddő közjogi vitáiba új hang, új irány szólt bele.

Egy számra nézve kicsiny, de tudásban és készségben annál inkább felvértezett lelkes gárda, Jászi Oszkárral az élén, olyan problémákat dobott a közéletbe, amelyek addig, mint politikai program, egyáltalán nem szerepeltek. A hozzájuk csatlakozó akkor szárnyait bontogatni kezdő költő akkor kérdezte versében: „Szabad-e hát Dévény felől betörnöm új időknék új dalaival?”

Ebben az új ideológiában engem leginkább a nemzetiiségi kérdés kapott meg, amely előttem teljesen új és ismeretlen volt. Jómagam alföldi ember vagyok, ahol nemzetiiségi kérdés egyáltalán nincsen. Nálunk az idegen szót még pénzért sem lehet kapni. És most egyszerre valósággal fejbekölnitva éreztem magamat ezzel a közéletünkben komolyan soha nem vett kérdéssel, amelyet egyesek ime úgy állítanak be, mint a magyarság létkérdését. Láttam és olvastam azt a valószínűs ádáz gyűlöletet, amellyel a másik oldalon a kérdést és annak propagálóját kezelik. Nem értettem és nem ismertem ki magam. Szeretek tisztán látni és talán elmondhatom magamról, hogy a tisztánlátás fanatikusa vagyok. Ezért elhatároztam, hogy mihelyt lehetséges, elmegyek nemzetiiségi területre. Így kerültem, mint ügyvédjelölt, Dévára. Ott módomban volt a nemzetiiségi kérdést a helyszínen tanul-

mányozni. Ennek az ismertetése most messze elvinne a tárgytól, falán egy más alkalommal. De egy anekdotát el kell mondanom, amit nemrégén Móra Ferenc-től olvastam.

A tiszteletes ur urvacsorát ad és a kenyér mellett mindenik hívőnek oda-tartja a borosserleget is. Az egyik úgy a szájához emeli, mintha az egésztest ki akarná üríteni. Rászól a pap: „Sok lesz már, bátya.” — „Sok itt uram a vétek is!” — feleli az atyánkfia.

Déván egy évig voltam s akkor alakult ott néhány lelkes szkv. segítségével egy kis kör, amely megtisztelt azzal, hogy bevitt Aradra az Összetartás páholyba, amelynek formailag ma is tagja vagyok. Ott azonban csak a felvételi munkán vettem részt és elkerültem Dévától Clujra s föbbé — sajnos — nem léphettem át anyapáholyom küszöbét.

Clujon első dolgom volt, hogy az ottani páholy iránt érdeklődjem. Mint egészen kezdő neofita, még belépni sem tudtam a szentélybe és egyik régi ismerősömet kértem fel a kalauzolásra. A városban már ismerős voltam, ismertem a közéletben szereplő neves férfiakat és az első kellemes meglepetésem volt, midőn a páholyba beléptem, hogy igen sokat részint személyesen, részint látásból már ismertem. Így ott láttam az akkori református püspököt, orvosokat, mondhatom a közélet minden rétegének a legkiválóbbjait, osztály- és felekezeti különbség nélkül, anélkül azonban, hogy bármelyik is tulsúlyban lett volna. Ott láttam az erdélyi kereskedővilág egyik legtiszteltebb tagját, a Nyugateurópát bejárt B. R. testvérünket, aki most szintén körünkben van. S. J. testvérünket — bevallom — addig nem ismertem. Ő ott is azok közé a csendes és zajtalanul dolgozó férfiak közé tartozott, akik szinte elbujnak a világ szeme elől és csak akkor ismerik fel a ben-nük rejlő értéket és munkásságuknak becsét, ha azt közvetlenül közelről szemlélheti az ember.

Bevallom, ebben az igazán illusztris társaságban nagyon kicsinynek éreztem magam. De másrészt mintha megnőttem volna a szememben, hogy ilyen férfiak társaságában foglalhatok helyet.

Ott láttam a főmesteri székben *Fabinyi* egyetemi tanárt és mint egyik helyettesét, *Gidófalvy* István kir. közjegyzőt, az egész város egyik legtiszteltebb alakját, a kormánypárt elnökét. Meglepetésem és csodálatom azonban akkor volt a legnagyobb, amikor mellette, mint másik h. főm.-t, *Apáthy* Istvánt pillantottam meg. Változatlan rajongásom mellett nem értettem, hogy ők ketten, a legszélsőbb politikai nézetek képviselői, hogyan ülhetnek együtt egyazon állásban, mint testvér a testvére mellett... Nemsokára ezt is megértettem. Anélkül, hogy *Gidófalvy* egyéniségét távolról is kisebbiteni akarnám, meg kell állapítanom, hogy e részben *Apáthy* István emelkedett mi törpe epigónok által el sem képzelhető magasságba. Ez t. i. kettőjük lényéből folyik. *Gidófalvy* csendes, inkább kontemplatív lélek volt, míg *Apáthy* lelkes, temperamentumos, véleményét mindig és mindenki-vel szemben bátran kimondó, mondhatnám idegember. Ma is előttem áll a kép, amikor Cluj főterén a Fejérváry-éra alatt az akkor kinevezett főispán installációját meghiusítva, valóságos extázisban jött le a városházáról, ujjongva hirdetvén, hogy megvédtük a magyar közjogot! Micsoda lelki nagyság, micsoda igazi szkv. meggyőződés kellett ahhoz, hogy egy ilyen egyéniség soha, de soha egyetlenegy szóval, egyetlenegy célzással vagy utalással ne érintse a napi politikát és ő — oda-künn az izig-vérig pártember — odabenn a politikát nemcsak kikapcsolta, de meg sem engedte, hogy az szöbakerüljön.

Hallottam róla beszélni, hogy pár évvel azelőtt a profán életben folyó politikai küzdelmek szenvedélyességében elragadtatta magát és a páholy főmesterét, aki a kormánypárt főexponense volt, megsértette. Apáthy később megkövette a páholyt, ez azonban őt azzal büntette, hogy a legközelebbi választáskor nem választotta meg újból helyettes főmesterévé. Lelépve a fóm. székből a tv. padokba, ekkor mutatta magát a legnagyobbnak. Nem duzzogott, nem állt félre, hanem előjött minden egyes munkára, pontosan, szorgalmasan. Éppen úgy, mint azelőtt és továbbra is a szkv. köteleességteljesítés ragyogó példájával tünt ki. Hogy az ilyen példák oktatólag és felemelőleg hatottak az egész testvéri láncre, azt feleslegesnek látom bővebben kiemelni.

A munkákon persze minden szkv. és közérdekű téma megvitatás alá került és ki-ki a maga felfogása szerint szól hozzá. A páholyban mondhatom minden irányzat, a szélső konzervatívizmustól a radikálisig képviselve volt, de soha semmiféle disszonáns hang vagy fegyelmetlenség, akár a főmesterekkel szemben, akár pedig a testvérek között nem merült fel, sőt ez egyenesen elképzelhetetlen lett volna. És ezt nem a testvérek szervilizmusára, — ezt a tagok egyénisége, közéleti pozíciója egyenesen kizárta, — hanem mély és bensőséges szkv. meggyőződésükre és arra a valóságos templomi légkörre vezettem vissza, amely mindannyiunkat körülvevett.

A páholy a maga egészében kétségtelenül konzervatív volt a szónak legnemesebb értelmében, de semmiesetre sem reakciós. Bizonyos, hogy miként minden erdélyi magyar, a páholy minden egyes tagja át volt hatva attól a kötelesség-érzettől, amellyel ott a végeken, nemzetiségek közé beékelve, a magyarság egyetemének és a hazájának fokozottan tartozott. De e téren sem esett semmi túlzásba. Sőt igen jól emlékszem, ez már ottlétem utolsó idejére esett, arról volt szó, hogy a románság közül az arra érdemeseket bevonják a testvéri láncreba. Mily nagy és szép gondolat abban az időben.

Fentebb beszéltem Jászi Oszkárrol. Minthogy ő is a testvéri láncreba tartozott, persze sok szó esett róla és hiveiről. Őt magát nem ismerték, vagy félreismerték. Abba az időbe esett, hogy Jászit a Martinovics-páholy főmesterévé választották. Emlékszem, Apáthy fenn volt Pesten, elment Jászi székfoglalójára és elmondotta nekünk otthon, hogy mennyire szívesen fogadták és a személyes érintkezés kétségtelenül kedvező hatást gyakorolt rá. Kérte a Martinovics-páholyt, hogy küldjék el a székfoglaló beszédét az Unioha s megígérte, hogy azt a leg tárgyilagosabb vita alá fogják venni. Így is történt. Egy jelentéktelennek látszó, de az én szememben igen jellemző dolgot szeretnék itt elmondani. A válasz, amely megvitatás alá került, az volt, hogy az Unio örömmel állapítja meg, hogy a Martinovics-páholy felfogása közeledett az Unioéhoz. Erre egyik testvérünk felállt és azt indítványozta, hogy ne mondjuk azt, hogy a Martinovics közeledett az Uniohoz, hanem hogy a két páholy felfogása közeledett egymáshoz. Egy árnyalat csak, de mennyit kifejez. Így is ment el a tábla.

A páholy természetesen eszméit, céljait igyekezett a profán életbe átvinni, de a kötelékbe való tartozás magában véve senki számára sem jelenthetett lépcsőt egyéni céljainak érvényesítésére. Sőt a páholy kimondta, hogy valamely állás betöltésénél elsősorban az arravalóság, a képesség jöhet számba és maga a kötelékbe való tartozás csak egyenlő képességek mellett jelenthet előnyt.

A páholy a maga összességében, összetételében, működésében a legteljesebb harmonia képét mutatta. Akkor is, azóta is sokat gondolkodtam azon, hogy ezt minek lehet betudni. A magam szerény felfogásával ezt három okra vezettem

vissza. Az első az, hogy igen alaposan megválogatták, hogy kit vettek fel a testvéri láncba. Nem a kvantitás, hanem a minőség volt a döntő szempont. A második ok a vezetőkől és a vezetőkből kiindult ragyogó példának elmaradhatatlan oktató és nevelő hatása, amely átterjedt a páholy minden egyes tagjára. A harmadik pedig az volt, hogy sohasem engedték a politikát, különösen pedig a napi politikát és a felekezeti kérdést — a közéletnek ezt a két mérgező anyagát — a páholyba bevinni.

Ha röviden össze akarnám foglalni mindazt, amit az Unioban tanultam, azt mondhatnám, megtanultam a hazámat és embertársaimat osztály-, nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül még jobban szeretni. Megtanultam, hogy hogyan lehetséges mindama válaszfalak ledöntésével, amelyek az embereket a profán életben elválasztják, — őket egy magasabb emberi ideál érdekében összefogni és ezáltal egy felfogásban, érzésben tisztultabb légkörbe emelni.

Az az esztendő, amit az Unioban töltöttem, felejthetetlen emlékeket hagyott hátra a lelkemben és mondhatom, az ott szerzett tapasztalatok és tanulságok egész életemre gazdag utavalóul szolgálnak.

Dr. Sz. F.

Az erdélyi szabadkőművesség kulturális és irodalomtörténeti jelentősége a XVIII-ik században

(Befejező közlemény)

1785 fordulópont az erdélyi szabadkőművesség történetében. Braşov, Cluj megszűnnek egyelőre a szabadkőművesség számára. Tagjaik a sibiui páholyba helyezkednek el. Egy darabig a sibiui szabadkőművesség is lehanyatlak. A Horia és Cloşca parasztforradalmá és II. József rendeletei felkavarják Erdélyszerte a nemzetiségi és osztály ellentéteket. A Balkán felől háború fenyeget. Franciaország forradalom küszöbén áll. De a társadalmi ellentétek fenyegető viharában csakhamar ismét magára talál az erdélyi szabadkőművesség. A sibiui páholy teljes erővel megkezdi munkáját. Románok, magyarok, németek közül tagokat toboroz és az emberbaráti munka mellett Erdély szellemi vezetésében is részt követel. Hosszas tervezgetések után a sibiui páholy 1787-ben nagyszabású tervet fogad el Erdély multjának, jelenének történeti, gazdasági és művelődéstörténeti feldolgozására, mely ha megszületik a páholy valóban eléri kitűzött célját, hogy ezzel a hatalmas, Erdély mindhárom nemzetére kiterjedő enciklopédikus munkával „örök dicsőséget” szerezzen magának nemcsak a szabadkőművesek, de az „egész világ előtt. A munkálatok meg is indultak. A terv elgondolói Erdély népeinek politikai és gazdasági történetén kívül annak földrajzát, növény-, állat és ásványvilágát is fel akarták dolgozni. És mindezt statisztikák alapján, oklevelek és levéltárak feldolgozása révén ohajtották elérni. Tervbe vették ebből a célból az erdélyi magánlevéltárak anyagának átvizsgálását, régi kéziratok gyűjtését, történeti emlékek megmentését az elkalodástól. Felmerült még a nyelvvelés gondolata is, de ez inkább a magyar szabadkőművesek vágya volt. Sajnos ebből a hatalmas elgondolásból, ami a nagy francia enciklopédia távoli erdélyi hajtása, alig valósult meg valami. Hiába követelt a páholy tagjaitól elevebb részvételt a munkákban, hiába állott e terv mellett nemcsak lelkesedésével, de tudásával és kintarsásával Bruckenthal, Teleki Sámuel,

Aranka György, Gyarmathy Zsigmond, Eder, hogy csak a nevezetesebbeket említsem a páholy író és tudós tagjai közül. A munka kétségtelenül megindult. A muzealis gyűjtés gyönyörű ásványgyűjteményt eredményezett. A páholy részére egész sereg külföldi folyóirat járt. A testvérek pedig hetenként felolvassák egymásnak külföldi levelezések és három ujonnan olvasott könyv kivonatát. De a nagy eszme az Erdélyi Enciklopédia, amely gyakorlati és elméleti céltokat egyaránt óhajtott szolgálni az idő rövidsége miatt nem jöhetett létre. Terv maradt, „jámbor szándék“, mint annyi más nagy erdélyi gondolat.

A sibiui páholy iratai szerint akkoriban lépnek be (1786—88) Clujról Fritsi Fekete Ferencz, Schreyer N. János kegyesrendi tanár és Pákei József unitáros filozófia professzor, Közlebbi működésükről a sibiui páholy keretében nem tudunk.

A nagy lendülettel felfelé törő szabadkőműves munkát II. József halála ismét megbénította és a tagokat új helyzet elé állította. A sibiui páholynak ekkor 198 tagja volt. I. Ferenc alatt újból előtér az eddig elnyomott magyar elem és a szászokkal vívott csata első nagy eredményeként a kormányzóságot Sibiuból Clujra teszik át. A sibiui németségnek nagy csapást jelentett minden szempontból ez, de a sibiui szabadkőművességnek is. A kormányzóság Clujra költözésével a sibiui páholy tagjainak kétharmadát veszítették el. Lassan hanyatlani kezd s bár 1795-ig a szabadkőművesség végleges feloszlásáig még él, de a pusztulás csiráját hordja magában, tényleges halálra ítéletét nem a császári feloszlató rendelet pecsételte meg, hanem a kormányzóság Clujra vitele. Ezt a letörtséget tolmácsolják egy szász szabadkőműves sorai, amelyben a páholy munka ideiglenes felfüggesztését jelenti be. „Tekintettel a mostanában uralkodó politikai hangulatra szükségesnek láttuk szabadkőművesi munkáinkat bizonytalan időre, tán örökre beszüntetni, mivel imitt-amott gyűlést tartottak, melyeket nem szerettünk volna a szabadkőművesség palástjával burkolni.“*)

II. József halála és a francia forradalom megbénították a szász szabadkőművesség munkásságát. De a magyaroknál talán az ujjá ébredő idők szellemétől hajtva, komoly reformok reményében ujjáéledt a szabadkőművesség. A patens rendelet hatályát veszítette. A cluji szabadkőművesek újból felvették munkájukat. Sajnos sem a páholy felelődesének pontos idejét, sem tagjainak névsorát nem ismerjük. Fritsi Fekete birtokos, Pákei tanár, Szöts orvos voltak a régiek közül benne és a Sibiuból ájtott kormányzósági tisztviselők. (Pákei és Fritsi Fekete bécsi szabadkőművesek voltak. Felvételük okmányszerűleg igazolt. Pákei szabadkőművesi diplomája a kolozsvári unit. kollegium könyvtárában van.) Aranka György is ekkor lép be a kolozsvári páholyba főbb írótlarsával együtt. Cserey Farkas, Kazinczy barátja szintén bekapcsolódik a munkába. A kolozsváriak között találjuk még Sipos Pált, a híres matematikust és filozofust, akinek egyik matematikai felfedezését a berlini tudományos akadémia is megjutalmazta. Ott van Naláczy József a testőríró. Gyöngyösi János tordai ref. lelkész és kitűnő költő. Valószínűleg Gyarmathy a híres nyelvész is ájtott Sibiuból.

Eleinte a páholy gyengén volt felszerelve. Ezért a clujiak 1792-ben elkérték a sibiui páholy felszerelésének egy részét. De kérésüket az érdekeikben és önértükben megsértett szász szabadkőművesek kereken visszautasították.

A páholy lelke Abafi szerint Aranka György lehelett. Kazinczy Arankát többször biztatta, hogy Erdélyben állítson páholyt fel, sőt személyes segítségét és

*) L. Abafi fent jelzett könyvét. 357—363.

lejövetelét is megígérte. Aranka György lelkes munkásságát csakhamar eredmény koszorúzza volt. A páholy magáévá teszi terveit, hogy egy kézirat kiadó és nyelvmivelő társulat alakíttassék, az előbbi a régi okmányok, történeti munkák összegyűjtésére, az utóbbi a magyar nyelv kipallérozására.“ Az Erdélyi Múzeum első elgondolása ez. A sibiui nagy enciklopédikus gondolat a maga egész Erdélyt átölelni akaró nemes elképzelésével elbukott. Helyette immár nem a három nemzet és nem egész Erdély, csupán a magyarság számára nyelvének és kultúrájának kiművelésére megszületik a páholytagok agitációjának hatása alatt az erdélyi „Nyelvmivelő Társulat“ és a „Kéziratkiadó Társaság“, a XVIII-ik századi Erdély legeredményesebb tudományos főrekvései.

Aranka György szabadkőművesi munkásságáról nem sokat tudunk. Kazinczyn kívül életrajzírói Székely Márton* és Döbrentei Gábor megemlítik és tudnak szabadkőművesi voltáról, de ez irányu munkásságát, jellemére, kortársaira és irodalmi működésére való hatását nem ismerik. Döbrentei szerint Bécsben vették fel 1779-ben és Aranka, aki mindig magyar ruhát viselt, ebből az alkalomból német öltözetet csináltatott magának. E külső és jelentéktelen adatnál sokkal értékesebb Székely Márton jellemzése, aki Arankát a legjobb szívű, legegyszerűbb lelkű emberek egyikének mutatja be. Abafi szerint a sibiui páholyban is tevékeny részt vett, bár élethivatása Târgu-Mureşhez kötötte.

A Nyelvmivelő Társaság és a Kézirat Kiadó Társaság az erdélyi szabadkőművesség munkásságának legszebb koronái a cluji szabadkőművesség támogatásával születtek meg, vezetői, tagjai, pártolói a sibiui és cluji páholyok közismert férfiai. A történeti társaságból Gróf Bánffy György, Bárá Bánffy Farkas, Gróf Teleki Ádám, Bárá Bruckenthal Mihály, gróf Eszterházy János, Szegedi János, Bethlen Gergely, Gróf Teleki László mindannyian szabadkőművesek voltak, akiknek működését ma is őrzi a sibiui páholyban a Bruckenthal múzeumban elhelyezett gazdag levéltára. A „Nyelvmivelő Társulat“ tagjai és vezetői közül Arankán kívül, gr. Bánffy György, gr. Teleki Mihály, Cserey Farkas, br. Domokos Antal, Eder József, Étreme András, Szalkay Antal, Szentpáli Elek, gr. Toldalagi László, Ziegler Sámuel szintén páholytagok voltak. De e két társulaton kívül a cluji páholyból indul ki a clujti színészet első komoly támogatása is. A színészet fellendítésére alakult négytagu bizottság lelke Fricsi Fekete Ferencz a cluji páholy mestere. A másik három tagból kettő szintén szabadkőműves.

Nyelvmivelés, színészet, irodalom pártolás és muzeális gyűjtő munka, ezek a XVIII-ik századi Erdély magyar szabadkőművességének szerény elindulása, de termékenyítő hatása irodalmi és kulturális kezdeményezései. Az ébredő nemzeti és polgári érzés félig tudatos, félig öntudatlan erőmutatás! Kezdeményezőik és megvalósítók a páholy bizalmas és titkos magányában ébredtek hivatásukra épügy, mintahogy a testőrök a bécsi páholyok rejtett műhelyeiben nyertek ihletet és támogatást nemzeti irodalmunk művelésére. De alig kezdte meg békés kulturális munkásságát a kolozsvári szabadkőműves páholy, a szövetség élete felett máris viharfelhők kezdtek gyülekezni. Alba de jos vármegye gyűlésén az erdélyi szabadkőművesek teljes névjegyzékét felolvasták és elhatározták, hogy az erdélyi országgyűléstől kérni fogják, hogy az Erdély területen működő „ötödik vallásfelekezetenek, a szabadkőművességnek“ működését filtsák el. A javaslat nem került az országgyűlés elé, de a szabadkőművesek mindvégig félték, hogy az erősen katolikus hatás alatt álló Alba de jos megyei rendek felvetik e kérdést. Ebben az időben lép ki

* L. Aranka életről írt halála. alkalmából a Tudományos Gyűjteménybe 1818-ban.

az erdélyi tartományi páholy kötelékéből Martinovics Ignác és a pesti „Nagy-lelkűség” páholytól kéri befogadását. A francia forradalom eszméi elementáris erővel törnek utat a szabadkőművesek soraiban is. Martinovics majdnem minden hívét a pesti és felvidéki „testvérek” soraiból toborozta. Kazinczy Ferenc szintén így kerül vele összeköttetésbe és ezt a barátságot és fiztetetet élete végéig megőrizte vele szemben és nem szégyellte olyan időkben is hangoztatni, amikor az még mindig veszélyes volt, sőt szinte az életébe került. De a bécsi fitkos rendőrség éppen a „Nagylelkűség” kalapácsvezető mesterének fitkos feljelentése nyomán tudomást szerzett az összeesküvőről és vérbefojtja a magyar jakobinusok tiszta szándéku, de a rendi társadalom életét veszélyeztető munkáját. Az erdélyi szabadkőműves-ség és ezen belül a kolozsvári páholy is a szövetség mérsékelten haladó szárnyához tartoztak. Nincs tudomásunk arról, hogy a francia forradalom eszméi talajra találtak volna a még működő erdélyi páholyokban. A Martinovics összeesküvés tragikus vége végleg megpecsételte a szabadkőművesség sorsát. A páholyok vezetői hiába követték el mindent a lojalitás látszatának megőrzésére, kéréseik, panaszaik, ígéreteik nem használtak semmit. A királyi hatalom jobbnak látta ha a páholyok „önként” beszüntetik működésüket. 1795 június 6-ikán pedig császári rendelet tiltja be az egész Habsburg-birodalom területén a fitkos társulatok működését. Ez a rendelet egy csapásra véget vet az erdélyi szabadkőművesség fejlődésének és annak keretén belül a kolozsvári páholy szépen megindult irodalmi és kulturális munkásságának is. De a páholyokban megszületett és a szabadkőművesektől elvetett eszmék tovább élnek és terjednek immár nem a páholyok rejtett és óva őrzött fitkaiként, hanem az ébredő nemzeti érzés hadilobogójára írva egyre több és több embert lelkesítve és mozditva meg az elnyomott magyar nyelv és műveltség érdekében!

BCU Cluj / Central University Library *Dr. Jancsó Elemér.*

FELHÍVÁS!

A „Testvériség” következő számában tanulmányorozatot fogok indítani a magyar szabadkőművesség irodalom és művelődéstörténeti jelentőségéről. E néhány ivre terjedő tanulmány, amelyet lapunk rendre fog hozni, csupán rövid vázlata, szűkreszabott gondolatmenete egy később megírandó nagy műnek, amelyben a már itt vázolandó szempontok szerint a magyar szabadkőművesség teljes és kimerítő története megírását tűztem ki célul. Munkám hosszú időre terjed, de eredménye nemcsak főlem, hanem a testvérek támogatásától is függ. Azzal a kéréssel fordulok tehát a testvérekhez, hogy amennyiben az erdélyi és magyarországi szabadkőművesség muljára, kifejlődésére, irodalmi, politikai és kulturális szerepére vonatkozólag adatokkal rendelkeznek, az velem közölni sziveskedjenek. Mivel e könyvem a szabadkőművesség történetét egészen napjainkig fogja adni, szükségem van minden jelentéktelennek látszó adatra, közleményre is, mert az esetleg fontossággal bírhat. Tudományos szempontból a szabadkőműves vonatkozásu magánlevelek (különösen a XVIII-ik századból, nagyon jelentősek. Amennyiben könyvek, tanulmányok, kisebb közlemények, levéltárakban található ilyirányu irások, vagy ilyenekkel rendelkező emberek címeit testvéreim velem közölni sziveskednek, úgy azért végtelen hálás leszek. Felhívom a testvérek figyelmét arra is, hogy amennyiben lehetséges dolgozzák fel külön-külön páholyaik és a már megszűnt magyar páholyok történetét. Ma még nagyon sok élő tanuja van az

egykor virágzott, de ma elaludt páholyok életének, akik könnyen vállalkozhatnának ennek megírására, vagy az erre vállalkozót segíthetnék munkájában. Az ilyen részlettanulmányok, amelyeket a „Testvériség“ örömmel fog közölni, nagyban előmozdíják munkámat: a magyar szabadkőművesség kimerítő tudományos fel- dolgozását. Felhívásom nemcsak az erdélyi, de a magyarországi, felvidéki és dél- vidéki testvéreknek is szól. Az ő segítségük még értékesebb számomra, mert innen Erdélyből az ottani kutatási lehetőségeket, adatokat, könyveket és kéziratokat még kevésbé tudom megismerni, mint az ittenieket.

Művem, amelyen hosszabb ideje dolgozok már, nem akar sem védő, sem támadó irat lenni. A mult eszmeáramlatai és társadalmi intézményei felett a történelem meghozta már a maga ítéletét. A történetirő számára egyetlen feladat annak a multnak tárgyilagos leírása és e leírásban a szövetség társadalmi, politikai, irodalom és művelődéstörténeti szerepének kifejtése. Ezeknek elvégzése haszonnal járhat a szkvs. szövetség jelenére is, amely a mult ismeretéből komoly tanulságot meríthet a jövő célkitűzésére nézve. A tények komoly, tárgyilagos, elfogulatlan magyarázása pedig azt az igazságot szolgálja, amely egyedül kell a szabadkőmű- veseket vezesse elméleti és gyakorlati munkáikban, még akkor is, ha ezeknek az igazságoknak kimondása káros lehet számukra.

Abban a reményben, hogy Középeurópa különböző keletein dolgozó ma- gyar testvéreim felhívásomnak eleget fognak tenni, szíves támogatásukért előre is köszönetet mondok és kérem, hogy minden irányu közlésüket címemre: Cluj (Roumanie), Calea Moşilor 15. küldjék el.

Dr. Jancsó Elemér tanár.

HIREK A NAGYVILÁGBÓL

MORA FERENC

(1879—1934)

Az író és az ember egyformán nagy vesztesége a magyar irodalomnak és a szét- szakadt magyar tvi láncnak. Móra Ferenc 1912-ben látta meg a szk. világosságot a Sze- ged páholyban. Aki ismerte gondolkodását, érzéseit, természetesnek találja, hogy vonzó- dott a Szövetség felé, melynek alap gondolata a tvi szeretet, kötelessége a felvilágosodás és tudás terjesztése, haladás a nemzetek és felekezetek közötti béke és megértés felé. Mórában az író és az ember teljes harmóniában volt s ez magyarázza meg azt a rendkívüli nagy népszerűséget, melyet rövid idő alatt el tudott érni. Nagy írói készségéhez, a magyar nyelvnek mesteri kezeléséhez járult egyéniségének va- rázsa, közvetlensége s a szavaiból áradó szeretet. Ez még jobban érvényesült elő- adásaiban és baráti társalgásában, mint írásaiban. Egy-egy Móra-előadás ünnep volt Budapesten és mindenütt, ahol él a magyar nyelv és irodalom szeretete. Nem írói egyéniségét akarom itt rajzolni, csak a szabadkőműves testvérről akarok né- hány vonást papírra vetni. Teljes lelkesedéssel állott minden olyan eszme szolgál- latába, amely a szövetség céljait elősegíthette, akkor is, amidőn a magyar szkség hivatalos működése megszűnt, dolgozott a békeegyesület körében, előadást tartott

az Ingyenkenyér Egyesület javáta. Midőn a kassai tvek körében felmerült a gondolat, hogy a nemzetek közötti béke eszméjét szolgáló olvasókönyvet kell szerkeszteni az ifjuság számára, melynek megírásában részt vegyen minden nemzetnek pacifista gondolkodásu nagy írója, örömmel tette magáévá a gondolatot s csak be- tegsége és korai elhunyta akadályozta meg, hogy segítsen a terv megvalósításában. Még fontosabb, hogy minden írásából ezek az eszmék áradtak hallgatói és olvasói elé. A föld mélyéből feltárta a mult emlékeit, könyveivel és cikkeivel a magyarság és az emberiség boldogabb jövőjén dolgozott.

Saját erkölcsi képét így rajzolta meg abban a beszédében, amellyel a szer- gedi egyetemnek megköszönte diszduktorrá avatását: „Emberrársaimnak se nem előgöttem, se nem aggattam, a vallásomat sohase bántottam — igaz, hogy a másét se, — s a haza, amelynek földjéből két sirhalom az enyém, nekem még több volt, mintahogy a törvények parancsolják: édesanyám“.

Balassa József.

Dr. Balassa József 70 éves

Dr. Balassa József neve fogalom. Fogalma a kiváló tanárnak, az elhivatott pedagógusnak, a magyar irodalom művelőjének. Onnálló műveiben és mint a „Magyar Nyelvőr“ szerkesztője, tudományos téren a legkitünőbb nevet és a tudományos körök elismerését vívta ki. A mi számunkra azonban neve jelenli a progressiv haladásnak uttörőjét, ki mindig a szó meggyőző erejével kíván hatni és aki az emberiség boldogulását kizárólag az erkölcsi tényezők sikerében látja. Tudományos és irodalmi működése elismerten komoly és eredményes. Nekünk nem is célunk, hogy rövid sorainkban Balassa Józsefnek sokoldalúságát a tudományos feladatok sikjéről világítsuk meg. Mi nagyrabecsüljük és példaadónak tekintjük szociális tevékenységét és a nagy hatóerőt, amellyel ma is régi körében és annak határain tul sorompóba tudja állítani a sziveket és a lelkeket. Dr. Bakonyi Kálmán és Dr. Balassa József köré csoportosulnak mindazok, akik az övéik voltak és akiké ök voltak. A régi lelkesedéssel, az érzések minden mélységével tö- mörülve állnak mögöttük azok, akiknek egykor hivatalos vezetői és irányítói voltak. Ha az eszmének tüze még mindig lánggal égő valóság, annak ök a szítói és éb- rentartói. Ezt mindenki tudja róluk. Most, amidőn Balassa József hetvenedik szü- letésnapját barátai és tanítványai számontartják, ünnepi áhitat tölti el tisztelőit. Ké- szülnek az ünnepre. Méltó keretben, méltó tartalommal akarják megnyilatkoztatni szeretetüket, hálájukat és köszönetüket Balassa iránt. Tudják mivel tartoznak ne- ki. Tudják, mivel tartozik neki a nagy eszme. Ismerik önfeláldozó, lelkes, fárad- hataflan munkásságát. Mindig első volt a kötelességek vállalásában és a köteles- ségek teljesítésében. Neve és tevékenysége förténelmet jelent. Aki egykor a ma- gyar philantropia XX. századának hazai történetét meg fogja írni, hosszú-hosszú fejezetekben fogja méltatni Balassa József kulturális és szociális misszióját.

(K. D.)

Balassa József dr. ünneplése. A Könyves Kálmán Baráti Kör dr. Balassa József 70-ik születésnapját ünneplte február hó 10-én és ecélből a föbbi ba- ráti köröket is meghívta ünnepi vacsorá-

jára. A hívó szóra a barátok olyan tö- mege jelent meg, olyan melegséggel, tiszt- telettel és szeretettel ünneplte vezérét, aminő az ünnepléshez illett, aminőt profán és szk. működése megérdemelt. Dr. G. S.

megnyitó szavaival a baráti kör ősz elnöke hajította meg az elismerés zászlóját Balassa József előtt. Utána dr. B. K. üdvözölte husz éven át kitarító munkatársát, aki az eszméknek meggyőződéses harcosa volt mindenkor, aki a szk. ség hajóját a legnagyobb veszélyben sem hagyta el egy pillanatra sem, aki bel- és külföldön egyaránt hirdette mindenkor eszméinknek győzedelmét és a magyar igazságnak győzedelmét. Örömmel állapítja meg, hogy Balassa József mindenkor megtette kötelességét és örömmel tölti el az a tudat, hogy a kalapács, melyet a barátok bizalma adott neki, nem kerülhet méltóbb kezekbe, mint az ünnepeltébe. M. I. a budapesti baráti körök nevében ismertette Balassa József működését és fejezte ki jókívánásait. G. tv. a wieni Labor □ üdvözlését tolmácsolta, a Resurrexit □ képviselője a szlovenszkoí ttvek üdvözlését hozta magával. Az ünnepélyt rendező baráti kör nevében K. D. köszöntötte Balassa Józsefet. Kifejtette, hogy az ünnepelt egyéniségében mindenkor annak a közre kiható jellemalakító tevékenységét csodálta. Minden tett és cselekedet a hátsóiban mutatkozik meg. Értékek kiváltására csak értékes cselekedetek alkalmasak. Kiemeli Balassa József egyszerűségét és igazmondását. Erőt lát kiváló eredményekben, azt az erőt, amely az ő hajlíthatatlan, kristálytisza jellemét hordozza körül azok előtt, akik ismerik. Életét a szk. érzület determinálja, vagy szk. az ember, vagy sohasem lehet azzá. Átnyújtja baráti körének megbízásából a következő szövegű ezüst emléklapot:

„Dr. Balassa József, meghítt baráti körünk büszkesége, mély szeretettel üdvözlünk 70. születésnapodon. Három műhelyben dolgoztál és dolgozol lankadatlan buzgalommal: a Tudomány, a Társadalom és a Tanítás műhelyeiben. Munkádat a Tudomány bölcsessége irányítja, a jó emberek Társadalmának ereje teszi eredményessé, a Tanítás szépsége diszítja. Boldog időkben, amikor szabad volt a munka, Te voltál a

Buzgalom, a Megbízhatóság maga. A guzsba kötött szeretet fájdalmai között ma mint a férfitui Hűség mintája, a a Mult és a Jövő között állsz. Benned a mi reményünk, hogy Általad újból összeforr az elszakított lánc. Áldjon meg az Építő Mester, hogy ezzel minket is megáldjon.“

Dr. B. a fiatalok nevében beszélt, azok nevében, akik ki akarják építeni önmagukban az etikus embert, akit Balassa József élete tükröz vissza. Kéri az öregeket és a fiatalokat: hallgassunk egy percig, nézzünk önmagunkba, gondoljunk tetteinkre és összevetve Balassa József életével és tetteivel bizonyára egyek vagyunk azon óhajunkban, hogy adja az Építőmester, hogy Balassa József még sokáig lehessen mintaképünk és vezérünk utkeresésünkben és azon főrekvésünkben, mellyel új társadalmat akarunk felépíteni.

A wieni, genfi, szabadkai, zombori, belgrádi, pozsonyi, munkácsi, besztecebányai, kolozsvári, kassai, losonci páholyok és egyes távoli testvérek üdvözlő tábláinak felolvasása után Balassa József emelkedett szólásra. Percekig nem jutott szóhoz e meghatottságtól, percekig ünnepelte felállva, tapssal a barátok serege. Az ünnepi órában mint az öngyilkos, egy pár perc alatt emlékezetében végig fut eddig lefolyt életén és megállapítja, hogy érdemén felül méltatták működését. Nem tett egyebet, mint amit emberszerető szive és a szabadkőműves eszmék neki parancsolólag diktáltak. És ha ezen tevékenysége közben eredményeket ért el, az az eszmék mellett förhetetlenül kitaró mesterének, B. K. nagymester tv-nek az érdeme. Az eszme ünneplését látja a mai ünnepben, az eszméét, mely nem ismer határokat. Köszönetet mond az ünneplőknek és köszönetet mond különösen a Labor □-nak, mely oly nagy szeretettel fogad mindenkor bennünket s amelynek tagjai a mind örökösseink, a magyar szkség letéteményesei.

Ismételten felzuduló taps és éljenzés után az ünneplő barátok sora indult meg

Balassa József felé, hogy néma, meleg kézsorítással adjon kifejezést jókívánságainak s ezzel az ünneplés a késő éjjeli órákban véget ért. (Sz. H.)

Spanyolország

A szkség és a köztársaság. A köztársaság vezető emberei között több sz. k. van. Azonban a spanyol sz. k.-ség a politikától távol tartja magát. Sem a Nagyoriens, sem a spanyol Nagypáholy nem avatkozott bele a politikai eseményekbe és nem léteznek u. n. „Titkos akták“, melyekből a politikai események befolyásolása tűnne ki. Hogyha kiváló tagjai a liberális, vagy radikális párthoz tartóznak, az az ő magán ügyük, épen úgy, mint a svéd és dán király vagy a walesi hercegnek a szövetséghez tartozók. Ennek ellenére az új köztársaság radikális kilengéseit a számlájára írják. Ha anarchisták megostromolják a kolostorokat és templomokat —, mely szörnyetteket a szkség határozottan elítél —, a páholy terhére írják. Azt azonban, hogy az anarchista puccs, a kolostor és templomgyalázó tömeg leverője a jelenlegi hadügyminiszter, Barrios szks, azt ellenfeleink nem említik. A szkség Spanyolországban fejlődésben van. Ezt a sok új páholyalapítás is bizonyítja.

Franciaország

Franciaországban a munka nyugodt mederben folyik. Ott is erős ellenségek vannak. A radikál-szocialistákat általában szabadkőműves pártoknak hívják. A szkség ellenségei harcmodorának, már mondhatni merev formái vannak. A szksves ellenes újságok évről-évre ugyanazt a mondokát hajtogatják. Állandóan új újságokat és szervezeteket alapítanak. Előszóval közlik a közéletben szereplő tit hibáját. Minden fontos parlamenti szavazás után „bebizonyítják“, hogy a határozat meghozásánál szks befolyás érvényesült. Ami eddig nem volt, most már egy boulevard jap is támadja a szkséget. Az „Ami du

Peuple“ tit, Coty lapját, dacára 150.000-es példányszámának, elárverezték. A tit sajtóban nem védekeznek a támadások ellen. Amit a nyilvánossággal közölni akarnak, azt a „Tenues blanches“ vitacstélyek keretében teszik, melyen a tit szks felszereléssel jelennek meg.

Az 1933-as év szks története. Súlyos sebeket ejtett az 1933-as év a szks-ségen. Ez az év lesújtólag hatott sok tit-re, kik eddig az első sorokban harcoltak ideáljainkért. Kétségbeesésre azért nincs ok. A szks-ség felett sokszor vonultak el viharfellegek, mikor már-már úgy látszott, hogy előőrseinek harca hiábavaló. Most sem szabadulhat a krízis nyomasztó hatása alól. A radikalizmus előtörése sok országban kitermelt a szks-séggel ellentétes gondolatokat. Ez ne legyen ok arra, hogy a fejünket elveszítsük, reményt nem veszítve építsünk tovább.

Németországban szks szempontból sötétség uralkodik több mint negyedfél éve. Tudjuk, hogy a teljesen nemzeti szocialista államban nincs helye a szks-ségnek. Nincs megiltva a szks-ség, de Hitler nem vesz be pártjába szks-seket. A nemzeti keresztény rend létezik még, használja a szimbolumokat, de a szks-séggel semminemű közössége nincs.

Svájcban is erős szks. ellenes mozgalom kapott lábra, a frontmozgalom, mely Hitler mozgalmához sokban hasonlít. Egész sora alakult olyan szervezeteknek, melyek a nemzeti szocializmus és fascizmus kikölcöszött szövegeivel „védekeznek“ az „elnemzetlenítő“ főrekvés ellen. Nem tagadható, hogy a frontarcosok egy része hazájának jót akar tenni. Ezek a hazafiak elfelejtik, hogy nyugtalanságot szítanak, a polgárságot felheccelik, gyűlöletet és széthuzást okoznak és hazájuknak ezzel nagyon rossz szolgálatokat tesznek. A svájci szksvek védekeznek felvilágosító munkával s igyekeznek a „Front“ reakciós főrekvéseivel szembeállani. Hogy mennyire sikerül nekik, az is mutatja, hogy éppen azon a helyen, hol a „Front“

támadása a legerősebb volt, ott jelentkezett a legtöbb kereső. Ezenkívül a konventi vagy kerületi kongresszus fontosabb határozatait a sajtónak közlésre átadják, a lakosság mindig tudja, hogy milyen problémák foglalkoztatják a pp-t. Természetesen előtérben a leszerelési probléma áll.

Az A. M. I. munkásságát, hogy szorosabb együttműködést létesítsen a nemzetek között, kevés siker kíséri. Nagy szakadék tátong az angol és európai latin szék között. Ez sajnos meglátszott az angliai béketemplom felavatásánál. Sok küldöttség jött a világ minden tájáról tanúságot tenni a szék nemzetföltöltéséről. Mégis hiányoztak, akiknek félre kellett állniuk, az angol páholyok el nem ismert gyermekei. Az azonban örvendtes, hogy a szék ott, ahol született és ahonnan 220 évvel ezelőtti szervezetét kapta, jobban virágzik, mint valaha. (Megjegyezzük itt, hogy a mi főhatóságunk, a M. L. N. R. az angol nagypáholy elismerését nem nélkülözi. Szerk.)

A Sas baráti körben dr. R. J. azt a gondolatot vetette fel, hogy a háboru kitörésével befejeződött az a korszak, melyet a gondolat és gazdasági szabadság jellemzett és fokozatos esés után eljutottunk a mai állapothoz, a diktatúrák és a kötött gazdálkodási rendszerek idejéhez. Kérdés, hogy nem volna-e a baráti körök kötelessége ezen állapot megszüntetése érdekében aktívan közbelépni? Az előadást követő vitában történt felszólalások két csoportba oszthatók. Az egyik, a konzervatívabb irányzat a hagyományok alapján áll és ellenez minden, attól való eltérést. A másik már inkább revolúciós felfogás és azt mondja, hogy alkalmazkodni kell gondolkodásban és cselekedetben a haladó élet követelményeihez.

Febr. 5-én Dr. M. A. is azon felfo-

gás mellett foglalt állást, hogy nem szabad a hagyományoktól eltérni és nem szabad eszméinket úgy kivinni a gyakorlatba, hogy az a politika berkeibe vezessen. Hiszen azt látjuk, hogy akár jobboldali, akár baloldali politikai irányzatok érvényesülnek, a mi taborunkat egyaránt üldözik. Maradjunk tehát a hagyományok útján, legyünk mi a szellemi vöröskeresztesek, akik, még ha részt is veszünk harcokban, küzdelmekben, mindig csak a vöröskeresztes segítőmunkát végezzük: az elnyomottakat, a gyengéket védjük az elnyomók és az erőszak ellen. Felszólaló a gazdasági válság magvát is abban a körülményben látja, hogy az országok vezetőiben hiányzik az emberszeretet a megértés és az emberi együttműködés érzése. Egy külföldi nagybank jelentéséből idézi:

„Die Weltwirtschaft ist andauernd in einem Zustande völliger Desorientierung. Alle Länder, die grossen wie die Vereinigten Staaten, England und Deutschland an der Spitze, verfallen immer mehr den Strömungen eines engherzigen wirtschaftlichen und politischen Nationalismus. Von einer weltwirtschaftlichen Solidaritäts, dem Traume der Nachkriegszeit, sind wir weiter entfernt, dem je. Der Völkerbund, auf den seinerzeit so viele Hoffnungen gesetzt wurden, macht die schwerste Krise seiner Bestehens durch. Nach Japan hat auch Deutschland den Austritt erklärt und es ist nicht ausgeschlossen, dass andere Staaten folgen, wen er nicht von Grund auf reformiert wird.“

Bármennyire fájdalmas ez a megállapítás, tény az, hogy a világválságban javulás addig nem várható, míg a mi eszméink nem hatják át a vezető embereket, míg a mi eszméink nem győzedelmeskednek. (Sz. H.)